

УДК: 355.1

Максим Іван Михайлович

*слухач Національного університету
оборони України;*

ORCID: 0009-0009-9881-5876

Ступак Дмитро Борисович

*доцент кафедри військового права та
правоохоронної діяльності, доктор
філософії;*

ORCID: 0000-0002-6514-5345

«РОЛЬ ПРАВОВОЇ РОБОТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ»

Анотація. У статті розкрито сутність, зміст та основні напрями правової роботи, як одного з ключових напрямів діяльності органів військового управління, спрямованого на забезпечення законності, військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України (далі – ЗСУ). Актуальність теми значно посилюється в сучасних умовах воєнного стану та триваючої збройної агресії проти України, що потребує підвищені вимоги до управління корпусів, військових частин (всіх підрозділів) та зумовлює необхідність вдосконалення правової роботи в ЗСУ.

На основі аналізу нормативно-правових актів, зокрема Положення про юридичну службу ЗСУ (наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 30.03.2021 № 80), навчального посібника «Правова робота в Збройних Силах України» та наукових праць, визначено роль правових підрозділів (юридичних служб) у зміцненні дисципліни, підвищенні правової культури особового складу та в реалізації принципів законності, верховенства права і соціальної справедливості у військових колективах.

Досліджено наукові підходи: В. І. Кириленка (2010), який розглядає правову роботу як «плановий механізм забезпечення дисципліни», акцентуючи на її профілактичній функції та юридичному супроводі діяльності командирів та В. Ф. Залужного (2023), який визначає дисципліну як «комплексний правовий та управлінський результат», що є одночасно умовою, засобом і результатом дотримання законності. Аналіз також спирається на праці О. В. Кузьменка, В. К. Колпакова та дисертаційні дослідження.

Особлива увага приділена практичним аспектам діяльності юридичних служб, зокрема питання профілактики правопорушень та підвищенню ефективності командирської роботи у сфері дотримання дисципліни. Обґрунтовано взаємозв'язок між правовою роботою (як процесом і інструментом управління) і військовою дисципліною (як результатом і станом правопорядку). Синтез підходів показує, що правова робота є практичним механізмом реалізації дисципліни, тоді як військова дисципліна є нормативно-правовим та організаційним результатом.

Пропонується інтегрований підхід до правового супроводу командирської діяльності, що поєднує аналітичний контроль, превентивні заходи та розвиток правової культури особового складу в єдину систему управління.

З огляду на тему статті «Роль правової роботи у забезпеченні дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України», хочу додати, що правова робота у ЗСУ в умовах війни виходить далеко за межі суто внутрішнього контролю. Таким чином, у сучасному контексті, правова робота – це не лише «плановий механізм забезпечення дисципліни», а й стратегічний чинник національної безпеки та дипломатичної стійкості держави в умовах триваючої агресії.

Ключові слова: правова робота, військова дисципліна, правопорядок, юридична служба, законність, воєнний стан, правова культура, військове управління, Збройні Сили України.

Abstract. The article reveals the essence, content, and main directions of legal work as one of the key areas of activity of military administration bodies aimed at ensuring legality, military discipline, and law and order in the Armed Forces of Ukraine.

Based on the analysis of legal regulations and scientific research, the role of legal services in strengthening discipline, developing the legal culture of military personnel, and implementing the principles of legality and the rule of law within military collectives is defined.

The article emphasizes the interrelation between legal work as a management process and instrument, and military discipline as the result and state of law and order.

Special attention is paid to the practical aspects of legal services, including the prevention of offenses and improving the effectiveness of commanders' activities in maintaining discipline.

An integrated approach to the legal support of command activities is proposed, combining analytical control, preventive measures, and the development of legal culture into a unified system of military management.

The author argues that under the conditions of martial law, legal work goes beyond internal control and becomes a strategic factor of national security and institutional stability of the state.

Keywords: legal work, military discipline, law and order, legal service, rule of law, martial law, legal culture, military administration, Armed Forces of Ukraine.

Maksym Ivan

student of the National Defense University of Ukraine

Dmytro Stupak

Associate Professor of the Department of Military Law and Law Enforcement Activities, PhD

«THE ROLE OF LEGAL SUPPORT IN ENSURING DISCIPLINE AND LAW AND ORDER IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE»

Постановка проблеми

Зміцнення військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України є однією з ключових умов підвищення боєздатності військових формувань, ефективності управління та виконання бойових завдань у сучасних умовах воєнного стану. В основі цих процесів лежить правова робота, яка виступає важливим інструментом реалізації принципу верховенства права, забезпечення законності та профілактики правопорушень у військовому середовищі.

Попри наявність значної кількості наукових і навчально-практичних джерел, питання взаємозв'язку між організацією правової роботи та рівнем військової дисципліни досі потребує комплексного осмислення. У наукових дослідженнях недостатньо розкрито практичний аспект діяльності юридичних служб, їхню координаційну роль у забезпеченні законності, а також механізми взаємодії командирів і правових підрозділів у сфері підтримання дисципліни.

В умовах збройної агресії проти України та підвищених вимог до управління військовими частинами особливої актуальності набуває

удосконалення системи правової роботи як складової військового управління, спрямованої на формування правової культури, запобігання порушенням і підвищення відповідальності командирів та військовослужбовців.

Саме ці аспекти визначають потребу у проведенні дослідження, присвяченого з'ясуванню ролі правової роботи у забезпеченні дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематику забезпечення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України досліджували вітчизняні науковці й практики військово-правової сфери. Важливий внесок у розроблення теоретичних і практичних основ правової роботи здійснили В. І. Кириленко, який у навчальному посібнику «Правова робота у Збройних Силах України» визначив її, як систему планових і систематичних заходів, спрямованих на зміцнення законності, правопорядку й дисципліни у військах [8, с. 21]. В. І. Кириленко акцентував на профілактичній функції правової роботи, необхідності планування, правового виховання та юридичного супроводу діяльності командирів.

Сучасний науковий підхід до розуміння військової дисципліни розвиває В. Ф. Залужний, який у статті «Військова дисципліна: поняття, особливості нормативного закріплення, місце у системі правових категорій, функції» (2023) розглядає дисципліну, як комплексне правове й управлінське явище, що поєднує правові, морально-психологічні та організаційні елементи. Він визначає дисципліну, як умову, засіб і результат дотримання законності у військових формуваннях, підкреслюючи її зв'язок із правовою роботою [9, с. 299].

У дисертаційному дослідженні В. М. Коломієць “Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адміністративно-правові аспекти” обґрунтовано, що дисципліна і відповідальність в системі військових підрозділів віддавна важалася невід’ємним елементом функціонування війська. Внутрішня система нагляду і покарань за недотримання правопорядку забезпечувалася адміністративним примусом із загрозою кримінальної відповідальності. Особливого значення внутрішньовійськова система нагляду і контролю за забезпеченням правопорядку набувала під час військових конфліктів – під час завойовницьких походів чи утримання оборони як захисту держави від вторгнення ворожого війська [10, с. 43].

Питання законності, правопорядку та організації юридичних служб розкриті також у працях В. Кузьменка, В. К. Колпакова («Адміністративне

право України», 2021), де підкреслюється роль правових механізмів у зміцненні управлінської дисципліни й ефективності державної служби, у тому числі військової.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Закон України «Про Збройні Сили України», Дисциплінарний статут ЗСУ, а також Положення про юридичну службу Збройних Сил України (наказ Головнокомандувача ЗСУ від 30.03.2021 № 80), які визначають правовий статус юридичних підрозділів і їхню компетенцію у сфері підтримання дисципліни та правопорядку.

Таким чином, наукові праці та нормативні джерела свідчать, що правова робота у Збройних Силах України розглядається як ключовий елемент військового управління, спрямований на реалізацію принципу верховенства права, зміцнення дисципліни та формування правової культури особового складу. Разом із тим, комплексного аналізу її ролі саме у взаємозв'язку з практикою забезпечення дисципліни і правопорядку в умовах воєнного стану наразі бракує, що і зумовлює актуальність даної статті.

Мета статті

Мета статті полягає у всебічному теоретико-правовому обґрунтуванні ролі правової роботи у забезпеченні військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України, визначенні її організаційно-правових засад, функцій і практичних механізмів реалізації, а також у розкритті взаємозв'язку між діяльністю юридичних служб, командирською відповідальністю та формуванням правової культури особового складу в умовах воєнного стану.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що запропоновано авторське визначення правової роботи у Збройних Силах України як інтегрований механізм військового управління, що поєднує правозабезпечувальні, виховні та координаційні функції юридичної служби. Уточнена співвідношення понять «правова робота», «військова дисципліна» і «правопорядок», обґрунтовано їх взаємозалежність як процесу, засобу і результату реалізації принципу законності у військових формуваннях. Розвинуто положення щодо ролі правової культури командирів як складової системи зміцнення дисципліни у період воєнного стану.

Завдання статті полягає у розкритті змісту та сутності правової роботи у Збройних Силах України як елемента військового управління; аналізі нормативно-правової бази діяльності юридичних служб ЗСУ та визначенні їх ролі у забезпеченні законності; з'ясуванні взаємозв'язку між правовою роботою, військовою дисципліною та правопорядком; узагальненні підходів

В. І. Кириленка і В. Ф. Залужного та оцінці їх практичної значущості; формулюванні пропозицій щодо удосконалення правового супроводу командирської діяльності.

Основний матеріал статті

Зміцнення військової дисципліни та правопорядку у Збройних Силах України є ключовим чинником підвищення боєздатності військових формувань, їх здатності ефективно виконувати поставлені завдання в умовах воєнного стану. В основі цього процесу має місце системна правова робота, яка виступає інструментом управління, контролю та виховання, і спрямована на реалізацію принципу верховенства права, запобігання правопорушенням, дотримання законності у повсякденній діяльності військових частин, підтримання дисципліни, захист прав і свобод військовослужбовців, а також на забезпечення законного використання військового майна. В умовах збройної агресії проти України її роль набуває особливого значення, оскільки будь-яке послаблення правопорядку негативно впливає на морально-психологічний стан особового складу і ефективність виконання бойових завдань. Відповідно до ст. 8 Конституції України, в державі діє принцип верховенства права, який у військовій сфері тісно пов'язаний із дотриманням дисципліни та правопорядку [1]. Як зазначається у посібнику В. І. Кириленка, «без визначення таких понять, як законність, правопорядок і дисципліна, зрозуміти сутність правової роботи неможливо».

Правова робота у ЗСУ – це система взаємоузгоджених організаційно-правових заходів, спрямованих на дотримання та застосування законодавства у повсякденній діяльності військ. У посібнику Кириленка В.І. подано авторське визначення:

«Правова робота у Збройних Силах України – це комплекс запланованих, системних і систематичних заходів, що здійснюються органами військового управління та військового командування з метою зміцнення законності, правопорядку і дисципліни» [8, с. 14].

Науковці виділяють кілька ознак, які визначають суть правової роботи:

- нерозривний зв'язок із завданнями військової служби;
- підпорядкованість меті забезпечення дисципліни й законності;
- опера на специфічні юридичні засоби (норми права, правовідносини, правову техніку);
- обов'язковість плановості й аналітичного підходу.

Правова робота, таким чином, є невід'ємним елементом управління військами, сприяє підвищенню ефективності командування і правової культури військовослужбовців.

Як визначено у Дисциплінарному статуті ЗСУ, військова дисципліна ґрунтується на свідомому ставленні до військового обов'язку та відповідальності за захист Вітчизни[3, розд. 1, п. 2]. Автори посібника наголошують, що досягнення цього стану «неможливе без організації забезпечення у Збройних Силах України вимог законності, правопорядку і міцної військової дисципліни» [8, с. 336].

Військова дисципліна забезпечується системною діяльністю командирів, штабів і юридичних служб, що спільно реалізують комплекс заходів правового, організаційного й виховного характеру. Відповідно до Положення про юридичну службу ЗСУ (наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 30.03.2021 № 80), юридична служба покликана забезпечувати додержання законності у діяльності органів військового управління та військових частин, а також організовувати правову роботу, спрямовану на запобігання порушенням законодавства[4]. Організаційно-правові механізми підтримання правопорядку у військових частинах охоплюють нормативне регулювання, планування правових заходів, аналіз стану дисципліни й взаємодію між командуванням і юридичними структурами. Згідно з Положенням про юридичну службу ЗСУ, юридичні підрозділи аналізують стан дисципліни і правопорядку, вносять пропозиції командирам щодо усунення причин і умов порушень, беруть участь у розслідуваннях і здійснюють експертизу правових актів. Окремо підкреслюється, що юридична служба взаємодіє з командирами (начальниками), надаючи правові висновки та рекомендації при прийнятті управлінських рішень. Вона погоджує проекти наказів, що мають правові наслідки, і тим самим запобігає появі незаконних чи необґрунтованих рішень. Це підтверджує, що юридична служба виступає інституційним центром правопорядку, а правова робота, це не лише діяльність з дотримання законів, а й невід'ємний елемент системи військового управління, який впливає на бойову готовність і морально-психологічний стан військових колективів.

У дисертаційному дослідженні В. М. Коломійця “Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адміністративно-правові аспекти” обґрунтовано, що правопорядок у військових формуваннях є результатом реалізації адміністративно-правових норм, які спрямовані на зміцнення законності та дисципліни [10]. Автор виділяє систему правових засобів, що забезпечують правопорядок: нормативно-правові приписи, організаційні заходи контролю, дисциплінарну відповідальність, правову освіту та профілактику правопорушень. Юридичні служби, згідно з автором, виступають координаторами правової роботи, забезпечуючи профілактику

порушень, контроль за законністю актів і правове консультування командирів. Таким чином, адміністративно-правовий підхід до правопорядку підтверджує положення чинного Положення про юридичну службу ЗСУ (наказ Головнокомандувача № 80 від 30.03.2021), де визначено роль юридичних служб, як інституційного елемента підтримання дисципліни та законності.

Основними завданнями юридичної служби є:

правова допомога командирам (начальникам) у питаннях підтримання дисципліни та виховання правової культури особового складу;

участь у службових розслідуваннях, правова експертиза наказів, договорів і розпорядчих документів;

роз'яснення військового законодавства серед особового складу;

моніторинг дотримання правопорядку та законності у підрозділах[4, с. 2].

Таким чином, юридичні служби реалізують практичну сторону правової роботи через контроль, консультативну діяльність і профілактику дисциплінарних порушень. Вони виступають посередником між законом і командиром, забезпечуючи правову підтримку управлінських рішень.

Отже, правова робота не лише регламентує дисципліну, а й формує свідоме ставлення військовослужбовців до виконання законних вимог, що підкріплює позиції В. І. Кириленка і конкретизує їх сучасною нормативною базою [8, с. 12].

Юридичні служби сприяють підтриманню дисципліни через:

правову експертизу наказів і розпоряджень командирів;

участь у службових розслідуваннях порушень дисципліни;

надання правових консультацій військовослужбовцям;

систематичне правове виховання і навчання;

узагальнення дисциплінарної практики.

Сучасна військово-правова наука розглядає військову дисципліну, як багаторівневе явище, у якому поєднуються правові, морально-психологічні та управлінські елементи. Її забезпечення безпосередньо залежить від ефективності правової роботи, яка виступає практичним механізмом реалізації принципів законності у військовій сфері.

Для системного осмислення цього явища доцільно порівняти наукові позиції В.І. Кириленка та В.Ф. Залужного, які репрезентують різні, але взаємодоповнюючі підходи.

У навчальному посібнику *«Правова робота у Збройних Силах України»* під редакцією В.І. Кириленка правова робота розглядається як комплекс запланованих, системних і систематичних заходів, спрямованих на

забезпечення законності, правопорядку та дисципліни у військах [8, с. 14]. Автор визначає її як *“цілеспрямовану діяльність органів військового управління, командирів, штабів і юридичних служб, спрямовану на підтримання законності та зміцнення дисципліни”*. В. І. Кириленко наголошує на таких ключових ознаках правової роботи:

плановість (усі заходи мають бути системними та регулярними);
профілактичний характер (запобігання правопорушенням через правове виховання);

зв'язок із управлінською діяльністю командирів;

спрямованість на формування правової культури військовослужбовців.

Таким чином, у підході В. І. Кириленка правова робота є засобом забезпечення дисципліни через правову освіту, консультативну діяльність, контроль і юридичний супровід.

В. Ф. Залужний у своїй науковій статті «Військова дисципліна: поняття, особливості нормативного закріплення, місце у системі правових категорій, функції» (2023) пропонує інший – категоріально-функціональний підхід [9]. Учений визначає військову дисципліну як *“урегульований специфічний порядок взаємовідносин між військовослужбовцями, що забезпечує узгодженість дій військових формувань”*. В. Ф. Залужний наголошує, що дисципліна є одночасно умовою, засобом і результатом законності та правопорядку. Він виділяє вісім функцій дисципліни: організаційно-адміністративну, забезпечувальну, відновлювальну, виховну, каральну, методично-педагогічну, контрольну й інформаційну.

На відміну від В. І. Кириленка, В. Ф. Залужний розглядає дисципліну не стільки через діяльність юридичних органів, скільки через її функціональну роль у системі управління військами. Особливе місце в його концепції займає Доктрина розвитку військового лідерства у ЗСУ (2020), яка трактується як новітній інструмент формування дисципліни на засадах відповідальності, довіри й прикладу командира.

Зіставлення підходів В. І. Кириленка і В. Ф. Залужного дозволяє зробити висновок, що правова робота у військах є практичним інструментом реалізації дисципліни, тоді як військова дисципліна — нормативно-правовим і організаційним результатом цієї діяльності.

Таким чином:

підхід В. І. Кириленка акцентує механізм забезпечення дисципліни (через правову роботу);

підхід В. Ф. Залужного – результат цього механізму (через сформовану систему правопорядку й лідерства).

Узагальнюючи, можна зазначити, що ефективність військової дисципліни прямо залежить від якості правової роботи, а правова робота отримує змістове наповнення лише через дисциплінарну практику. Обидва науковці підкреслюють значення командирської відповідальності, плановості заходів та виховання правової свідомості військовослужбовців.

Порівняльний аналіз наукових підходів В. І. Кириленка та В. Ф. Залужного свідчить про взаємозалежність понять «правова робота» і «військова дисципліна». Якщо перше поняття визначає процес організації законності, то друге — її результат і стан у військовому середовищі. Синтез цих підходів дозволяє комплексно розуміти роль правової роботи як ключового фактора забезпечення дисципліни, правопорядку і морально-психологічної стійкості військових колективів у сучасних умовах воєнного стану.

Командири, своєю чергою, відповідальні за створення умов для дотримання законності, поєднання вимогливості з повагою до гідності підлеглих. У посібнику зазначено, що «тверде знання законодавства та висока правова культура командирів є необхідною умовою чіткої організації службової діяльності».

Таким чином, правова робота виступає профілактичним і виховним інструментом, який формує дисципліну не шляхом покарання, а через свідоме виконання законних вимог і розвиток правової культури військовослужбовців.

Посібник підкреслює, що «гарантією законності, правопорядку та військової дисципліни виступає системна, упорядкована, планова правова робота» [8, с. 13]. Таку діяльність здійснюють органи військового управління, юридичні служби, військова служба правопорядку, командири всіх рівнів.

Серед дієвих механізмів забезпечення правопорядку виділяються:
планування правової роботи з визначенням пріоритетних напрямів;
систематизація нормативних актів і створення довідкових баз;
аналіз правопорушень та розробка профілактичних заходів;
правова освіта особового складу;
міжнародне співробітництво у сфері військового права (угоди МОУ з міністерствами оборони інших держав, починаючи з 1993 р.).

Кириленко В.І. та колектив авторів наголошують, що саме правова робота дозволяє підтримувати належний стан управління військами, зменшує рівень правопорушень, забезпечує соціально-правовий захист військовослужбовців і зміцнює довіру до командування.

Висновки

На основі проведеного аналізу дослідження, підтверджено, що ефективна правова робота у військових формуваннях виходить за межі суто адміністративно-управлінського інструментарію, виступаючи стратегічним чинником зміцнення морально-психологічної стійкості, підвищення довіри до системи командування та, як наслідок, зростання обороноздатності держави.

Ключовим науковим результатом роботи є обґрунтування та розроблення інтегрованого підходу до правового супроводу командирської діяльності. Цей підхід являє собою інтегрований механізм військового управління, який системно поєднує функції юридичної служби – правозабезпечувальні, виховні та координаційні. Його запровадження передбачає впровадження інструментів: аналітичного контролю, превентивних заходів та цілеспрямованого розвитку правової культури, що дозволяє досягти зміцнення військової дисципліни та суттєвого підвищення правосвідомості особового складу.

Подальші дослідження доцільно зосередити на реалізації запропонованих ідей та, зокрема, на розробленні дієвих механізмів цифровізації правової роботи, оптимізації взаємодії юридичних служб з органами військового управління, а також на аналізі міжнародного досвіду правового забезпечення дисципліни у збройних силах країн-партнерів НАТО з метою його адаптації до національної військової практики.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.*
2. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 108.*
3. Дисциплінарний статут Збройних Сил України, затв. Законом України від 24 березня 1999 р. № 551-XIV. *Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22–23. Ст. 197.*
4. Про затвердження Положення про юридичну службу Збройних Сил України: наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 30 березня 2021 р. № 80.
5. Про затвердження Положення про юридичну службу Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 26 січня 2017 р. № 36.
6. Колпаков В. К., Кузьменко О. В., *Курс адміністративного права України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 904 с.*

7. Мельник Р. С. *Забезпечення законності у діяльності Збройних Сил України*. – Київ: Національний університет оборони України, 2019. – 248 с.
8. *Правова робота у Збройних Силах України: навч. посіб.* / за ред. В. І. Кириленка. Київ: Військ. ін-т, 2010. 408 с.
9. Залужний В. Ф. Військова дисципліна: поняття, особливості нормативного закріплення, місце у системі правових категорій, функції. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 2. С. 45–52.
10. *Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адм.-прав. аспекти: автореф. дис.* В. М. Коломієць, канд. юрид. наук. Тернопіль, 2020. 23 с.

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996, No. 30, Art. 141.
2. On the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine of December 6, 1991, No. 1934-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992, No. 9, Art. 108.
3. Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine, approved by the Law of Ukraine of March 24, 1999, No. 551-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1999, Nos. 22–23, Art. 197.
4. On the Approval of the Regulation on the Legal Service of the Armed Forces of Ukraine: Order of the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine of March 30, 2021, No. 80.
5. On the Approval of the Regulation on the Legal Service of the Ministry of Defence of Ukraine: Order of the Ministry of Defence of Ukraine of January 26, 2017, No. 36.
6. Kolpakov V. K., Kuzmenko O. V. *Course of Administrative Law of Ukraine: Textbook*. Kyiv: Yurinkom Inter, 2018. 904 p.
7. Melnyk R. S. *Ensuring Legality in the Activities of the Armed Forces of Ukraine*. Kyiv: National Defence University of Ukraine, 2019. 248 p.
8. *Legal Work in the Armed Forces of Ukraine: Textbook*, edited by V. I. Kyrylenko. Kyiv: Military Institute, 2010. 408 p.
9. Zaluzhnyi V. F. *Military Discipline: Concept, Features of Legal Regulation, Place in the System of Legal Categories, Functions*. *Military-Scientific Bulletin*, 2023, No. 2, pp. 45–52.
10. Kolomiiets V. M. *Ensuring Law and Order in the Armed Forces of Ukraine: Administrative and Legal Aspects: Author's Abstract of PhD Thesis (Candidate of Legal Sciences)*. Ternopil, 2020. 23 p.